

Türkiye ile Kuzey Irak yönetimi arasında kurulan enerji işbirliği Bağdat yönetiminin tepkisini çekiyor

Barzani'nin petrolü Akdeniz'e açıldı

Türkiye'nin Kuzey Irak yönetimi ile enerji konusunda kurduğu ilişkiler merkezi Bağdat hükümetinin tepkisini çekiyor. Kürtlerin enerji kaynaklarını yönlendirmedeki bağımsızlıklarının siyasi bağımsızlıklarını güçlendireceği değerlendiriliyor. Türkiye ise dengelerin temelden sarsıldığı bölgesinde seçenek oluşturacak enerji denklemi kurmaya çalışıyor.

Bahadır Selim DİLEK

Türkiye ile Irak arasında belki de tarihinin en sıkıntılı günleri yaşanıyor. 2003'teki ABD işgali sonrasında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bütün dikkatler, Irak'ın enerji kaynaklarına çevrilmişti. Irak'taki enerji pastasından kimin ne kadar pay alacağı tartışılırken, kuzeydeki Kürt bölgesel yönetiminin yaptığı siyasi manevralar, bu ülkeye ilişkin denklemi hem Türkiye açısından hem de küresel aktörler açısından bir anda değiştirdi. AKP hükümetinin Sünni gözlüklerini takarak yürüttüğü mezhep eksenli politika, Irak'taki Şii el Maliki yönetimiyle köprüleri atmasına neden olunca da Ankara enerji konusunda rotasını Erbil'e çevirmiş oldu.

Aslında ABD'nin, askerlerini Irak'tan geri çekmesinin ardından Türkiye-Irak ilişkileri adeta yeni bir döneme girmişti. 1990'ların başından itibaren terör ve Kürt sorunu çerçevesinde ele alınan Irak politikası, 2007 yılından sonra ekonomi ve ticaret eksenine oturmaya başladı. 15 Ekim 2009'da Başbakan **Recep Tayyip Erdoğan**'ın Irak'ı ziyaretinde, iki ülke arasında Kerkük Petrol Boru Hattının yenilenmesini kapsayan tam 48 mutabakat muhtırası imzalandı.

Ancak iki ülke ilişkilerinde peş peşe patlak veren krizler, küresel ve bölgesel gelişmelerin de etkisiyle bu mutabakat multilateralın anlaşmaya dönüşmesini engelledi. AKP hükümetinin Sünni gözlüğü ile yürüttüğü politikanın temel hedefi, "**Şii el Maliki yönetiminin İran'a olan yakınlığını dikkate alarak Tahran yönetiminin Bağdat üzerindeki etkisini kırma**" amacını taşıyınca, Türkiye ile İran ilişkilerinde de gergin bir döneme girilmiş oldu.

Ankara'nın genelde Sünni ve özelde de Müslüman Kardeşler'i ön plana çıkaran politikası, son seçimlerde Türkiye ile birlikte hareket eden isimlere Iraklıye koalisyonunu kurdurmaya kadar ileri götürmesi, iplerin siyasi anlamda kopmasına neden oldu. Bir tarafta, hakkında tutuklama kararı verilmiş olan Irak İslam Partisi lideri **Tarık el Haşimi**'ye verilen destek diğer yanda Bağdat'la neredeyse ilişkilerini sıfırlama noktasında olan Kürtlerle kurulan yakın ilişki, yeni dönemin hem siyasi hem de ekono-

mik anlamda en önemli belirleyicisi duruma geldi. Kürtlerin Ankara'dan aldığı destek, Irak politikası içinde Kuzey Irak yönetiminin izlediği politikalarla çarpan etkisi yapınca, özellikle petrol paylaşımı konusunda **Mesud Barzani**'nin elini büyük ölçüde güçlendirmiş oldu.

Böylece Bağdat ile arası bozulmuş olan Türkiye petrol ve doğalgaz konusunda rotasını da Kuzey Irak'a çevirdi. 21 Mayıs 2012 tarihinde Stratejik, Teknik, Ekonomik Araştırmalar Merkezi'nin, Erbil'de düzenlediği 1. Uluslararası Enerji Konferansı'nda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Taner Yıldız**, Irak'tan ham petrol alınıp petrol ürünü verilmesi konusunda anlaşıldığını açıkladı. Bu açıklama kritik önemi haizdi.

Bu anlaşmayla Türkiye, Kuzey Irak Yönetimi ile Kürt yönetimi tarafından çıkarılan ham petrolü satın alıp karşılığında, petrol ürünü satmayı kararlaştırıyordu. Kuzey Irak Kürt Yönetimi

Doğal Kaynaklar Bakanı **Aştı Havrami** de bundan sonra petrol ihracatının Türkiye üzerinden yapılacağını açıklıyordu. Bu iki açıklama artık bölgesel enerji politikaları konusunda denklemin tamamen değişmiş olduğunu göstermekteydi. Proje ilk aşamada Tak Tak sahasından boru hat-

tı ile taşımayı, ikinci aşamada Kerkük-Ceyhan Hattı'nın 2013 yılının Ağustos ayında tamamlanmasını öngörüordu.

Havrami ayrıca 2014 yılında ayrı bir boru hattı ile Ceyhan'da bir rafineri ile bağlantı sağlayacaklarını sövmemiş, bölgeden Ceyhan'daki büyük bir rafineriye boru hattıyla taşınacak petrolün uluslararası piyasalara aktarılacağını söylemişti.

Bağdat tepkili

Ancak buna tepki gecikmemişti. Irak Hükümeti Sözcüsü **Ali Debbağ**, petrol ve

gazın tüm Iraklıların mülkü olduğunu ve bundan elde edilecek gelirlerin tüm Iraklıların temsilcisi olan merkezi hükümetin kasasına girmesi gerektiğini söyleyerek, "**Türkiye'ye ilişkilerinizde bizi dikkate almak zorundasınız**" mesajı vermişti.

Irak yönetimi haklı olarak Türkiye'nin toprakları üzerinden ruhsatlı olmayan Irak petrolünün ihracatına izin vermemesini istiyordu. Çünkü bu durum hem Irak Anayasasına ayırıktı hem de ülke içindeki siyasi dengeleri ciddi anlamda bozuyordu. Irak Anayasası'nın 110. Maddesi Federal yönetimin görevlerini belirlerken aynı maddenin 1. fıkrasında dış politika, diplomatik temsil faaliyetleri,

uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar, dış borç siyasetinin müzakere edilmesi, imzalamak ve onaylamak, egemen dış iktisat ve ticaret politikasını düzenliyor. Yani merkezi hükümetinin onayı olmadan Kürtlerin uluslararası bir anlaşmaya imza atma hakkı bulunmuyor. Sözün özü, Kürtlerin Bağdat'ın onayını almadan Türkiye ile yaptığı anlaşmaların ciddi bir meşruluk sorunu bulunuyordu.

Konuya Kürt yönetimi açısından bakıldığında ise zaten Barzani, kendi bölgesinde çıkarılan petrol ve doğalgazın Türkiye üzerinden dünya pazarına satılmasını, AKP hükümeti ile geliştirdiği ikili ilişkilerin önceliklerin biri olarak görüyordu. Bir anlamda Barzani, bir taşla iki kuş vurmuş oluyordu. Hem, Türkiye ile ilişkilerini geliştirip Bağdat'tan bağımsız hareket edebilmek için güç kazanıyor hem de ihrac ettiği petrol ve doğalgazın parasını kimseye paylaşmadan zenginleşiyordu.

Enerji konusunda Erbil'in Bağdat yönetimine bağlı olmasının Kürt yönetiminin bağımsızlığını engelleyen en önemli noktalardan biri olduğu dikkate alındığında AKP'nin izlediği bu politikanın, bağımsız bir Kürt devletine giden süreci hızlandıracağı değerlendirilmemesi yanlış olmayacak. Bu durumun bir anlamda Türkiye'nin özellikle 2003 yılından beri Irak'ın toprak bütünlüğüne yönelik söylemi ile çeliştirmeye dikkat çekmek gerekiyor. Bütün bu gelişmeler değerlendirildiğinde, enerji alanında izlediği strateji ile Kürt yönetiminin Bağdat'tan bağımsız hareket edebileceğini ispat etmeye çalıştığı görülüyor.

Kürtler AKP üzerinden tarihi bir başarıya imza atarken, Ankara'nın payına düşen ise Bağdat yönetimi ile ilişkilerini bozmak oldu. Oysa Kürtler 2003'ten sonra Kuzey Irak petrol yataklarından çıkan petrolün kendilerine doğrudan dünyaya sevk edilmesine Türkiye'nin engel olmasından endişe etmekteydi.

Şimdi denklem tamamen tersine çevrilmiş oldu. AKP hükümeti kısa vadeli çıkarlarını gözetip, Türkiye'nin uzun vadeli çıkarlarını tartışmalı noktaya getiriyor. Erbil'e dönen enerji rotası, Ortadoğu'daki çalkantıları çok daha ileri boyuta taşıyacak sıkıntıların işaretlerini de taşıyor.

Nuri el MALIKİ

Mesud Barzani